

Micael Bindefeld-stipendiet.

Foto: Nicklas Thegerström

”Jag har alltid vetat att jag ville skriva en bok som utgick från morfars anteckningar.”

Natalie Verstandig om sin romandebut.

Natalie Verstandig. ”Det är viktigt att vi barnbarn för berättelserna vidare”

Natalie Verstandig tilldelas årets Micael Bindefeld-stipendium till minne av Förintelsen, för boken baserad på hennes morfars erfarenheter från koncentrationslägren.

Micael Bindefelds stiftelse delar årligen ut ett stipendium i syfte att stödja personer som på något sätt förmedlar kunskap om Förintelsen till en bred svensk publik. Sedan stiftelsens grundande 2014 har stipendiet delats ut på Förintelsens minnesdag den 27 januari. 2019 års stipendium går till journalisten och författaren Anders Rydell, samt till Natalie Verstandig, som skrivit en roman baserad på hennes morfars personliga erfarenheter av Förintelsen. Romanen ges ut av Natur & Kultur i början av 2020.

– Stipendiepengarna kommer att gå till att förmedla boken till landets skolor, säger romandebutanten Natalie Verstandig, som till vardags arbetar som utredare på Statskontoret i Stockholm.

Hennes morfar Samuel föddes i en judisk i Polen 1920 och var 19 år gammal när kriget bröt ut. Han överlevde nio olika arbets- och koncentrationsläger innan han

1945 räddades från Bergen-Belsen och sedermera kom till Sverige som flykting. Vid det laget visste han inte vad som hade hänt med resten av hans familj. Dessutom hade han ådragit sig tuberkulos och vägde 39 kilo. Samuel skickades till ett sjukhus på Gotland som specialiserat sig på lungsjukdomar, och låg där i nio månader. Efter tillfrisknandet flyttade han till Stockholm där han träffade Natalies mormor, även hon Förintelseöverlevande från Polen.

Under mitten av 80-talet började Samuel nedteckna sina erfarenheter från Förintelsen. Anteckningarna skrevs ner i flera olika kollegieblock.

– Trots att det hade gått mer än 30 år beskrev han händelserna väldigt detaljerat. Han skrev om barndomen och tiden innan kriget, men framför allt hela krigsförloppet: hans tankar, hur han tog sig mellan olika platser, personer han träffade. Allt möjligt, säger Natalie Verstandig.

Ungefär ett decennium senare började Natalie Verstandigs mor

skriva rent anteckningarna i familjens dator.

– Morfars handstil var ganska svår att tyda eftersom han hade förlorat tre av sina fingrar i en arbetsplatsolycka i Sverige. Dessutom var hans svenska inte så bra och han blandade även in jiddisch och hebreiska fraser i texterna.

När transkriberingen var färdigställd uppgick materialet till nästan 100 datorskrivna sidor.

För två år sedan började Natalie Verstandig hålla föredrag tillsammans med Zikaron, en förening som erbjuder kostnadsfria föreläsningar om Förintelsen för högstadies- och gymnasieskolor.

– Jag fick höra om organisationen och tänkte att jag ju hade morfars material att utgå ifrån. Det kändes som en bra grej att föra vidare. Jag hade länge tänkt att jag ville göra något av hans historia, och nu kändes tiden redo.

Kort därefter sökte hon till en skrivarkurs, som förberedelse inför att börja skriva en bok om Samuels erfarenheter.

– Jag har alltid vetat att jag ville skriva en bok som utgick från morfars anteckningar, men jag hade inte bestämt mig för vilken typ av bok det skulle bli. Det var i samband med skrivarkursen som jag testade lite olika grepp och till slut kom fram till att det skulle bli en skönlitterär roman, säger hon och fortsätter:

– Det finns väldigt många historiker som skrivit väldigt bra faktaböcker om Förintelsen. Jag kände inte att jag kunde bidra med särskilt mycket där. I stället ville jag använda mig av gestaltning, kunna fantisera kring vad han tänkte och kände i olika situationer, och berätta om hans erfarenheter genom andra karaktärer.

Resultatet blev en roman som utspelar sig under två tidsperioder. I den första delen följer läsaren den manliga huvudpersonen från barndomen i Polen, genom Förintelsen och fram till befrielsen. Den andra tidslinjen utspelar sig under 1956, elva år efter att huvudpersonen kommit till Sverige, och handlar om återföreningen med brodern. **Hur mycket i romanen är fiktion som du skrivit utan hjälp av din morfars anteckningar?**

– Det som utspelar sig i Polen är baserat på morfars historia och där

har jag försökt hålla mig så mycket som möjligt till hans anteckningar. I den andra delen har jag hittat på mycket mer själv, eftersom jag inte haft något material från morfar att utgå ifrån. Men för att kunna skriva den delen har jag gjort mycket research och intervjuer.

Hur kändes det under själva skrivprocessen?

– Det har gått upp och ner. Den första delen var nästan lättare att skriva eftersom jag höll mig så nära verkligheten. Det handlade bara om att gestalta det. Den senare berättelsen var svårare eftersom jag skrev mer fritt, samtidigt som tidsperioden ligger närmare mitt eget liv. Då har min mamma hunnit födas och är ett litet barn.

Efter att Natalie Verstandig ansökt om Micael Bindefelds stipendium blev hon kallad till ett möte med stiftelsen. Några månader senare hörde de av sig med ett glädjande besked.

– Jag blev jätteglad, men jag fattade nog inte riktigt vad det skulle innebära. Jag hade sökt stipendiet med ett utdrag ur boken och vi diskuterade hur vi skulle ta det vidare. Till slut skickade jag manuset till Natur & Kultur, som valde att ge ut den. Det känns naturligt att stipendiepengarna ska gå till att distribuera boken till skolor runt om i landet.

Förintelsens sista överlevande kommer snart lämna jordelivet.

Hur ska vi agera när det händer?

– Det är en jätteintressant fråga. Hur vi hanterar minnet av Förintelsen kommer att förändras med tiden, det är oundvikligt. Därför anser jag att den tredje generationen, vi som är barnbarn till överlevande, har en viktig roll i att fortsätta dela deras berättelser vidare.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Två stipendiater.

2019 års Micael Bindefelds stipendium till minne av Förintelsen tilldelas två personer:

Anders Rydell, journalist och författare, för hans arbete med att sprida noveller av Förintelseöverlevande som aldrig tidigare översatts till svenska.

Natalie Verstandig, för boken om hennes morfar som överlevde Förintelsen.

Natalie Verstandig och Anders Rydell delar på stipendiet som uppgår till 400 000 kronor. Stipendiet delas ut vid en ceremoni den 27 januari, på Förintelsens minnesdag.